

ЗАВРШНА РЕЧ ОПТУЖЕНОГ ЈОВАНОВИЋ ДРАГОМИРА

После одмора.

Претседник: Наставља се претрес. Наредите да се уведу оптужени. (Оптужени улазе у дворану.)

Оптужени **Јовановићу Драгомире**, устаните и приђите Суду. Усвајате ли реч свога браниоца?

Оптужени Јовановић: Ја усвајам реч мога браниоца.

Претседник: Усвајате ли одбрану?

Оптужени Јовановић: Усвајам. **Али** молим Суд да ми дозволи да по оним чињеницама које нису биле обухваћене у току истраге и пред Судом изнесем своје мишљење.

Господине претседниче, господо врховне судије, господине државни тужиоце, протекло је пуних 14 месеци како сам у затвору. Ја сам очекивао дан када ће ми се дати прилика да пред Судом своје земље положим рачуна о своме раду и да се том приликом осврнем на онај тежак период који ће у историји бити обележен као слепо и глухо доба.

Моји искази, доказни поступак и испитивање сведока, *једно и друго по предлогу оптужбе*, уверен сам да су о моме раду и мојој личности дали Суду довољно материјала да стекне уверење о мом раду и мојој личној одговорности. Ја сам захвалан свима који су томе допринели а у првом реду господину јавном тужиоцу а затим браниоцу господину Дуканцу на усрдном труду. Ја не желим ни сада да улазим у политичка и правно-догматичка разматрања оптужнице. Не. Моја је намера да својом завршном речи допринесем Суду, износећи само и једино истину о свему ономе што сам ја радио и ономе за шта сам оптужен, као и истину о томе како сам ја видео поједине догађаје у тим моментима. Ја нисам био у положају да могу да изнесем и оне чињенице које иду не само у моју одбрану већ у исто време пружају и могућност да се објективно суди о догађајима.

Ја сам морао Шо да осШавим за бољу прилику, јер ми је услед увек стављао примедбу: Шо је сШвар Суда, Шо ћеШе рећи на Суду." Суду и војном тужиоцу мора да је пало у очи из мојих свих исказа да себе нисам крио ни прикривао. Услед тога ти су искази били непотпуни, што врло често мене погађа, а сад ми се пружила прилика да ово изнесем.

Стога ће ове моје задње речи обухватити оно што нисам имао прилике да унесем у записник и што није могло бити изнето пред Суд. Ја ћу избегавати да понављам оно што је изнето, само ако је то неопходно потребно ради јасности излагања.

Ја ћу и сад да говорим отворено и изнећу ствари онако како је заиста било и како су оне текле. Почећу од оног периода што ми оптужница ставља на терет.

Кобног месеца априла 1941 године, кад су Београд напустили сви они који су били позвани да са нама заједно трпе и пате, јер су наређивали да умремо на своме прагу, Београд је после оног варварског бомбардовања личио на мртву варош. Нико, ни највећи оптимисте нису веровали да ће моћи тај и такав Београд да се оправи и да оживи и 300.000 трудбеника и малих грађана да иду и беже у унутрашњост. Воде није било, електрике тако исто, хлеба и других намирница а поред рушевина и лешева на свима странама. На другој страни обесна немачка солдатека према Србији и Београду специјално изгледа да ће да изврши без икаквог ограничења Хитлерову наредбу коју је још пре напада издао да се тај осињак, мислећи на Београд а затим на Србе, казне и униште. Није била тајна да је таква његова наредба постојала: да се Београд и Срби казне а тај осињак Београд уништи у буквалном смислу речи. То је мислио да буде одмазда за народни празник 27 марта. На свима странама у томе моменту чује се само бол и јаук.

Остварује се Независна Држава Хрватска. Павелић је тражио првих дана да се 1941 године усташама повери да они смире Београд. По томе се предмету и плану и расправљало. И такозвана „Независна Држава Хрватска“ Павелићева са својим усташама коље све што се са три прста крсти чак и оне који још нису умели да се крсте само ако су се Србима звали. Избеглице пристижу са свих страна а Бугари и Мађари Србе ништа мање него оне злокобне 1915 године убијају.

Ето, у таквој психози, ја нисам видео други пут него да жртвујем себе и да спасавам што се спасти могло, да Београд не буде потпуно уништен и Београђани осуђени на смрт колективну. Ето, то су чињенице, то су општепознати разлози да сам се примио да сарађујем са окупатором. И ја тврдим, иако би изгледало нескромно, да се нисам примио те улоге и жртвовао себе Београд не би био поштеђен од уништења. Сви који су тада у Београду били, знају каква је била психа и шта сам све учинио са своје стране - то није хвала, то је изношење истине - да се спасе од уништења и да се омогући Београду да живи.

Београд је био у Шоме моменШу оШрован душом и на беспућу почео је да се распада обесШ Немаца, изгледало је да има на БеоГрад сасвим да се свали и мноГи су од БеоГрађана показали ипак како се умире на кућњем праГу и како се Шреба да ради. МеђуШим није се посШарало ни за најосновнију народну одбрану. НичеГа није било. ПренебреГнуШа је најосновнија човечанска дужносШ да се у Београду организује макар најпримиШивнија пасивна зашШиШа

санитетска помоћ. Нисам ја био издајник него наиван српски националиста кад сам се прихватио дужности да спасем Београд. У то време кад су Немци почели да истребљују и уништавају са својим сателитима Београд ја сам сматрао да ми је дужност да примим на себе ударце да не буду пали тамо куда су били намењени, а они су у првом реду били намењени Београду. И тада у тим тешким догађајима и страховитим приликама у којима је био Београд када је остао такорећи без хране и других намирница, кад је био сав у рушевинама долазиле су мени депутације са молбом да не напуштам Београд него да наставим свој рад. Ти су људи износили све оне чињенице које сам и ја малопре овде изнео. Они су ми нудили помоћ и подршку и ја сам ту помоћ и подршку Београђана уживао за све време окупације. То је био разлог моје сарадње са окупатором. Није мени било лако. Ја сам често пута морао да се питам шта сад. А крајњи циљ је био јасан да треба да радим да се склоне у Београду оне страхоте које су Га чекале. Тужба наглашава да сам ја издајник и ратни злочинац. Ја сам и тада кад сам радио био приправан на све оно што ће доћи после рата, ја сам био свестан људске слабости и неправде али оно што се овде дешава, то нисам очекивао да будем оптужен и стављен под оптужбу као један од најтежих ратних злочинаца у Београду. Али за мене је лично најтеже што се идентификујем са крвавим злочинцем Павелићем и његовим усташама. Између мене и њих нема ничега заједничког. Они су растурили Југославију, створили НДХ, клали и убијали на све стране, објавили рат савезницима и као нацисте слали оружане јединице да учествују на фронту, док сам ја као роб и син мирољубивог народа само служио своме народу и покушавао да спречим да не буде уништен. Ја сам имао прилике да протестујем против тога. Ја сам био против Павелића и против његових терористичких банди, борио сам се онда кад се многи и многи нису на то устручавали.

Мој став је остао исти Шакав и за време окупације. Ја сам у своје време 1932 Године у борби против Павелића и терориста био рањен и то ми је дало снаге да издам наређење познавајући добро њихове прилике, својим оружаним снагама да свакога који буде прешао Саву убију, јер сам знао да прелазе са злочиначким намерама. Они су за то сазнали, нису се усуђивали прелазити, јер су неколицина настрадали али ме је зато њихова штампа у сваком свом броју нападала за све време окупације исто онако као комунисте и партизане. Ја сматрам да данашњица не сме да начини ту вапијућу неправду, јер ни револуција не сме да пренебрегне оне основе на којима почива држава, а то су права да постоји истина и морал. Ја молим Суд да ми опрости за ову констатацију, али ја сам то због тога изнео да у почетку своје задње речи дам извесну корекцију и пред будућности. Све те тенденције не могу изменити чињеницу, а чињеница је да смо ја и моји органи били и остали у отвореном сукобу и заклетим непријатељи усташа.

Моје издајсШво и раШне злочине консШруише исШрага и опШу-
жница да сам 13 месеци водио надзор српске државне безбедно-
сти под окупацијом, насШављао са својом акцијом проШив кому-
нисШа, иШо се данас жели да преШсШави као борба проШив свога
народа. Због ШоГа ја ћу оШворено и искрено да изнесем још неке
чињенице које ће објаснити мој став.

Принуђен сам Господине председнице да изнесем у најкраћим по-
тезима. и мој предратни рад који је у узрочној вези са овим. Ја.
сам и пре рата био државни чиновник и то на положају са ког
сам по закону био позван неко време, око три године, да руково-
дим акцијама против тада илеГалне Комунистичке партије.
Давно пре неГо што сам ступио на ту дужност Комунистичка
партија је била законом оГлашена као државни непријатељ и
стављена ван закона. Ја сам био на положају са коГа сам зако-
ном био позван да браним постојећи државни поредак од свих
који су хтели да Га руше, међу којима је била и Комунистичка
партија чији је врховни комитет био најпре у Бечу а затим у
Паризу. Ја сам и тада делао само као државни функционер и ни-
сам водио личну борбу. Не, али, у то доба према исказима ухап-
шених и према делима која су учињена, и према пропагандном
материјалу, и према проГраму Комунистичка партија Југосла-
вије исповедала је насилну промену режима, Шо значи револуцију.
Ја сам исто тако био уверен да се мноГе ствари морају измени-
ти али нисам веровао да је потребна револуција и због тога тру-
дио сам се као државни функционер да заштитим постојеће
стање. Ја признајем да нисам видео нити то да је нашој земљи
потребна револуција, јер сам сматрао да нашу земљу у 80% сачи-
њава сељачки савез и да нема оних класних супротности које
изискује револуција, јер у Србији радништво и интелегенција по-
тичу Готово непосредно од сељачкоГ сталеза. СтоГа, ма како
изГледало чудно ја нисам схватао ни моГао тада да разумем да у
земљи постоји моГУћност поделе људи на класе. Ја сам се бојао
да ће револуција уништити најбитнија добра и тековине народа
и вратити ток живота за много времена уназад. Бојао сам. се да
ће економске и социјалне промене које сам и сам заговарао као
потребне бити минималне према несрећи коју собом носи револу-
ција. Ја сам тада у току три Године ишао још и даље. У два маха
1936 и 1938 Године писмено сам предложио министру унутра-
њњих послова и на ширим конференцијама најпозванијих функ-
ционара предлаГао да се леГализује Комунистичка партија и
тако да јој се да моГУћности леГалне борбе. Ови су предлози по-
знати и данашњим руководиоцима државне управе. На жалост,
то није правилно схваћено, иако сам ја то поткрепљивао непо-
битним арГументима. Мој предлоГ одбијен је тада отприлике
следећом мотивацијом: Комунистичка партија пропева борбу
класа, да се то постигне руши се све, исповеда антимилишири-
зам, беспоштедну борбу са капитализмом, слабљење капацитета
производње итд. Познат је став државних управљача који је

био јасан и недвосмислен: борба на свим странама проШив комуниста. То је била борба и свих режима од доба Обзнане. Ишло се и даље па је унуШраиња полиШика иденШификована са спољно-полиШичким односима. Тако је наша земља била једина словенска земља, која до 1940 Године није имала дипломаШке односе са СовјеШским Савезом.

Да, Шо је била Шада државна политика. Државни чиновник имао је дужност, свету дужност да буде савестан и да покаже у свом деловању што боље резултате. Ја сам то чинио - нарочито у Загребу - у сузбијању оних, који су доцније српском народу и народноослободилачком покрету били најГори непријатељи, у сузбијању Павлићевих заГраничних и овдашњих терористичких аГената. Ја знам, то ми не може бити уписано у добро, али ја сам и тада служио само режиму.

Сматрам да је, потребно да констатујем да Комунистичка партија сада, као одговорни управљач народа и државе, и те како риГорозно чува постојећи државни поредак. На место демилитаризације, ствара се славна јуГословенска армија, ауторитет државне власти се не руши, а на економском, социјалном и друГим пољима саботажа и друГи акти сличне природе и те како се сузбијају од оних орГана који су позвани да бране поредак, па се и армији ставља то у дужност. Да, тако је и тако мора да буде када се брани држава. Нико не пада напамет да се руководиоцима супротстављају у тим делима, напротив они уживају сву подршку водеће Комунистичке партије и управо су њени Главни функционери. Да, то је данас правило. Тако се мери однос државе и партије.

И ја сам тада бранио поредак од тих стремљења. Ја сам био увек на оној страни где се брани поредак, без обзира на режим, јер држава није смела да буде предмет партиско-политичких обрачуна. Ја сам имао прилике да истовремено водим поступак и против тенденција Комунистичке партије и против десничарског фашистичког ЈБотићевог збора и против ЈНС Петра Живковића, када су угрожавали поредак, и то са истом строгошћу и објективношћу. То је оно што је битно ако се не жели да држава буде идентификована са простим партиским апаратом.

Ја сам, Господо судије, сматрао да је овај увод био потребан не збоГ тоГа што се данас и тај мој рад инкриминише, неГо да би били јасни неки моји доцнији ставови у завршној речи.

Рат је завршен око 20 априла 1941 Године. У Сарајеву је био потписан, у име краљевске владе, акт о безусловној капитулацији. Комунистичко руководство, без мало цело налазило се у БеоГраду, односно у околини. У БеоГраду је тада васпостављена српска управа. Комунистичко вођство било је тада потпуно мирно и неактивно, кадрови су били ту, али ниједан летак, ниједна паролa, ама баш ништа што би могло да доведе до интервенције непријатеља. Истини за вољу ја констатујем да је управа Града у то време, у том периоду, иако је имала података о комунисти-

чком вођству и о учешћу комуниста у 27 марту, није предузимала ништа - не зато што није била јака, - већ због тога што Комунистичка партија није рушила ред и мир и тиме доводила у питање опстанак народа у БеоГраду, о чему је имала да се стара управа града БеоГрада.

Напротив то подвладим ја сам у почетку спречио на основу немачког филма да се поведе поступак против Бајацића из трамвајске управе и Градског осветљења који је тражен од Немаца за учешће у 27 марту. Али после 22 јуна после меГаломанског, лудачког изазивачког напада Хитлера на Совјетски Савез ситуација се из основа мења. Мени је 22 јуна као управнику града од Немаца речено да ће се у случају макар и покушаја атентата на припаднике немачке војне силе, саботаже или нереди, бескомпромисно завести ред и мир. Шта је то значило било ми је јасно. Ја сам сматрао да треба све учинити да БеоГрад и БеоГрађани избегну жртве, јер је српски народ био десеткован тамо где су усташе крвали пир пировали. Нисам имао претставку о томе како ће реаГирати Комунистичка партија. Међутим, Комунистичка партија одмах преко кадрова почиње са мањим акцијама саботажа и прелази целокупна у илеГалност и почињу терористички акти. Осећало се у БеоГраду да се може десити најстрашније. Прије неГо укажем на све ове чињенице, ма како биле непопуларне и мене терете, желим изнети истину коју треба знати Суд када суди мој рад.

Рат и окупација су збунили, потресли, и тешком м.ором били притисли српски народ. Српски народ био је толико тешко поГођен доГађајима и злочинима које су вршили усташе, да је све остало што је од првих дана чинио окупатор било другоГ реда. Најтеже ране долазиле су од оних на које се са правом рачунало као на браћу. Рат Немачке са Совјетским Савезом, који је за српски народ увек значио Русију, био је нада да ће се превалити и да ће доћи нови дани. Српски народ по суштини и особености донекле конзервативан био је уверен да од способности очувања његових снаГа зависи његова сутрашњица и да ће од његове активности и конструктивности зависити да ли ће бити обновљена и створена опет држава. Такав српски народ државотворан до максимума није примио пароле које је бацила Комунистичка партија из ових разлога:

1) Он се бојао последица преурањених акција јер је имао тешко искуство и успомене у виду костурница минулих ратова, топличка костурница, костурница буГарских злочинаца у Нишу и Зајечару и аустриска у Прњавору.

У почетку комунистичке акције крвави злочини одмазде Немаца народ је мислио - настави ли се тако ово проливање српске крви земља ће проћи као што је прошло неколико стотина хиљада православних у Хрватској. Зашто би Немци и БуГари који су чинили злочине од 1915 до 1918 били овоГ пута човечнији према

нама од Павелићевих усташа којима 23 Године живели у истој кући.

2) Српски народ веровао је у краља. Као нада на спас на нови дан ширио се национални покрет коме је стајао на челу Дража Михаиловић кога је краљ из избеглиштва именовао за армиског Генерала, министра војске и врховног команданта у земљи. Именовани су команданти и војводе и стварале су се четничке јединице. То је све Господо судије било најзад пред чиме су задржала срца с обзиром на то да су легенде о храбрости четника у борбама за слободу и ратовима од 1912 до 1918 живе као епопеја и успомена. Они су указивали на то да је комунизам и партизанство опасно и највећи непријатељ нашег народа и позивали су име краља и савезника да сачекамо моменат када они буду позвали у борбу за слободу. Тај позив на жалост никада није дошао. Зато је српски народ тада залуђен и преварен то није моје да испитујем као ни то ко за то сноси кривицу. О томе ће историја дати свој правилни суд.

На другој страни, у односу на комунистички позив за устанак, реагирала је и српска управа под окупацијом чији сам ја орган био и наређиван је путем апела, прогласа, упутстава, програма и наредба и то најприје са стране комесарске управе на челу са Аћимовићем, а затим са стране и влада Милана Недића свима и сваком беспошtedна борба свим сретствима против комуниста. Ето, и тако се после тога код мене створило уверење да комунистичко деловање на револуционарној основи може да нанесе страховито зло и доведе под окупацијом до Грађанског рата, до потпуног уништења у коме српски народ може да буде уништен, с обзиром на чињенице да су Немци Говорили шта чека Београд макар и у случају покушаја нереда и саботаже. Сам по себи наметао се закључак да став према комунистима има да остане непромењен и да се има да настави као и пре рата. На ово упућује и та чињеница да су и сви познати позиви путем радија од стране оне владе у Лондону, која је претстављала континуитет Југославије, били у истом смислу. Ја сам сматрао да је то реална политика краљевске владе и веровао да је то интенција будуће државне политике. Па забога зар би иначе и било могуће да тај краљ влада и њени органи нареду такав став у земљи, па они у Лондону најбоље знаду шта је крајњи циљ рата и савезника. То, господо судије, није било само моје схватање, то је било схватање целокупног државног апарата, који је без мало цели наведен кроз то и тако схватање остао на својим местима и вршио своју дужност.

На другој страни ја сам тада деловао као орган државне врховне управе, али ја не желим ни сада, а нити сам то приликом ислеђивања желео да би се покрио за нека наређења, за неке апеле, прогласе, говоре итд., тадашња управа Милана Аћимовића, па влада Милана Недића наредиле су беспошtedну борбу против комуниста. Истина је ја сам све то органима саопштавао, али увек давао упутства и директиве да имају пред собом само један циљ

уклањање опасности од грађанског рата и спречити неминовну непријатељску интервенцију у Београду и на тај начин заштити народ и сачувати га од уништења. И орГани Управе Града у БеоГраду имали су ту дужност за све време окупације да спрече и отклоне од БеоГрада и Београђана оно што је најГоре, предвиђајући све немачке акције које би неминовно довеле до катастрофе. Ето то сам радио ја и за тај рад ја морам да подносим одГоворност. А сада да изнесем чињенице и то у најкраћим потезима које су се испољиле на друГој страни и што је било тада, опростите ми да тако Говорим.

Комунистичка партија после 22 јуна јасно је видела ситуацију. Она је видела да јој прети опасност да буде разбијена и она се вратила на предратну револуционарност и илегалност и поред парола за борбу против окупатора почиње с предратном активношћу, овај пут не само са паролама него и са оружјем против свега онога што је тада припадало постојећем друштву и државном поретку који се распао под најездом нациста и сателита, а који је, како сам ја веровао, имао опет да васкрсне. Опште уверење је било да комунистичка партија ствара партизанске одреде не само да пружи свој обол у борби против окупатора ради одбране земље већ да је то и најпогодније сретство и начин да се револуционишу масе и тада у даном моменту постигне крајњи циљ. Преурањење и појединачне акције без икаквих изГледа на успех, дале су оне резултате који су се морали очекивати. Немачка солдатеска опијена успесима и задојена лудостима немачке расе одГоворила је одмаздама: КраГујевац, Краљево, Мачва, Ужице су болни сведоци **ТОГ** траГичноГ збивања. Ја сам имао преставку како ће то изГледати и у том моменту настојао да БеоГрад поштем од оноГ што је најГоре од онога што је изГледало неминовно. Хтео сам да спречим да БеоГрад, тај мученички Град, кроз целу своју историју доживи судбину Варшаве а њеГови становници траГедију Краљева и КраГујевца. Ја сам знао, то је мени лично казано, каква Га судбина чека. Исто тако знао сам да неће остати само на претњама већ да ће у случају нереда или покушаја да се исти изазову, Немци по своме обичају не бирајући криве и праве ставити под нож сво становништво, уништити читаве квартове Где би се појавили нереди. У таквој психози ја сам био принуђен да издам наређење орГанима Управе Града да уклањају и откривају све оне који су почели да појединачним акцијама стварају психозу да се приближује оно што је најстрашније: покољ, паљевина и уништење Града. А ко је био тај који је то чинио. То служи у вашу част, то су били комунисти. Неколико паљевина Гаража, аутомобила и припрема паклених машина, орГани управе Града открили су и уклонили опасност по БеоГрад и све БеоГрађане, опасност по живот и сиГурност стотина имућних породица и још више хиљада малих трудбеника а нарочито радника.

Ето, ту се зачео мој злочин. И у томе што сам остао да браним од смрти и уништења стотине хиљада малих трудбеника и радника, лежи издајство Драгог Јовановића. То је истина. Нека факта даље Говоре. Од саботажа прешло се на убијање службеника и чиновника. У 56-ој Години живота убијен је Аранђел Јовановић, који је без икакве зле намере вршио своју дужност у болници у којој је лежао као немачки затвореник Александар-Лека Ранковић и који је том приликом ослобођен. То је била прва жртва а затим у току окупације пало је много службеника међу којима има и оних који су, како се то каже, омашком скинути. Истина да комунисти, убијајући нас а не Немце у Београду, чинили су услуге нама те су на тај начин поштеђене многе хиљаде који би отишли као одмазда.

У току претреса, ја вас уверавам Господо судије, да све што је било у вези с тим одговорио сам поштено и искрено не кријући баш ништа. То је било страшно време које се назива слепим добом. Јер тада се диГао отац на сина а син на оца, брат на брата. То није била обична реГуларна борба. То је био прави Грађански рат, и то Грађански рат под најтежим условима окупације. Ту чињеницу мора Суд да има пред очима код разматрања тежине кривичне одГоворности свакоГ појединоГ па и моје. У том Грађанском рату српски народ стао је на страну оних који су хтели да спрече Грађански рат. Ја сам био један од оних који су настојали да спрече не само грађански рат него и све последице рата. И у најтежим моментима командовања, ја никада нисам дозволио да та борба узме маха и да пређе у личну освету или да погоди невинне. Ја сам, колико је стојало у мојим моћима за све време окупације, настојао да се помажу невини и да се поштеде комунисти. У управи града Где је седео Господин јавни тужилац, мора да постоји основна наредба којој сам ја рекао да је боље да буде пуштено 20 кривих него да буде стрељан један невин. Имали сте прилике да утврдите и сведоцима да сам ја наложио да се пуне и они који су имали да остану у затвору. То је чињеница, а та је чињеница добро позната свима јер су породице живе и знају да ако је неко ухапшен у најкраћем времену је пуштен. Ја нећу да набрајам појединачне случајеве, али наводим случај породице председника владе Народне Републике Србије др. БлаГоја Нешковића. Нисам дозволио да се за време окупације узимају за таоце чланови Комунистичке партије и поред законске уредбе владе Милана Недића. Ни за време борби нисам био лични непријатељ. Ја сам својим деловањем спречавао веће несреће. Морам да кажем да смо ми у најтежој борби били проморани да бранимо комунисте па ма како то изгледало смешно. Усташе из Хрватске оптуживале су БеоГрад као централу партизанске акције, не само у Србији неГо у читавој ЈуГославији. Настојали су да докажу како је сваки трећи БеоГрађанин комуниста. О томе су усташе Говорили преко радија а тенденција је била јасна, као да су се такмичили ко ће више да оптужи БеоГрад, а та је оптужба доводила до тог,

да немајући успеха у борби против партизана, Немци су подносили све нове и нове захтеve у Београду и позивали се на те изјаве. У то време тражили су Немци преко Недића само у Београду 10.000 таоца и то по професијама и занатима. Ти таоци морали су да буду гаранција за оне побијене немачке њушке што ће поГинути у Босни, Херцеговини и Далмацији. Управа Града на-јвише збоГ тога била је приморана да објављује, што је било чудно, бројно стање комуниста, да би само на тај начин БеоГрад растеретила. Управа Града једанпут је објавила да се у БеоГраду налази 286 чланова Комунистичке партије а у Србији 5.000. Тенденција је била јасна. Мислим да сам довољно јасно казао чи-њенице које су биле добро познате вођству Комунистичке пар-тије у БеоГраду и онима који ме овако теишко оптужују. Мене то не чуди, јер ја сам у отсутном моменту био на другој страни.

На постављено питање да ли је моје Гледиште у поГледу доГађаја било исправно ја одГоварам да јесте. Дивљачка акција окупатора и сама револуција која је имала за циљ ослобођење од окупатора, она је нарочито у Србији и БеоГраду била неоправдана.

Сам Г. војни тужилац у својој завршној речи рекао је дословце. „У току окупације су убијани и уништавани од стране комуниста сви они за које се сматрало да су издајници, недићевци или дра-жиновци." Ја мислим да у том моменту није било услова да се правилно пресуди ко је заслужио да буде убијен као издајник, а ко није. То су у ствари била врата за најтежу повреду свих основа на којима почива људска заједница. То је давало маха и личним разрачунавањима и доводило до самоодбране и личноГ уГрожава-ња. Ја сам био одлучно за то да сваки одГовара за своја дела и да се спречи свака самовоља, ма с које стране она долазила. Нека ми опрости висока личност маршала Тита, али да се види до које мере би такво разрачунавање међусобно могло довести на-јбоље сведочи то што је маршал Тито наредио да то једном престане. И овај процес биће од корисних резултата и за државу и за народ, ако се подвуче једна дебела салдо црта испод свеГа то-Га, и ако настане једна нова ера мира и међусобноГ разумевања не само између наших народа, неГо и у самом народу.

Господо судије, данас када је Федеративна Народна Република Ју-гославија, под руководством оне комунистичке партије која је била оглашена као државни непријатељ, почела нов живот, са ду-боким пиететом жалим све пале жртве. Тежак удес задесио је био српски народ, јер никада у историји није било забележено да је један народ толико пропатио и толике жртве поднео као српски народ. Њега су убијали и уништавали окупатори Немци заједно са Мађарима, Италијанима и другим својим сателитима. Народ је убијан и у међусобној борби, а и од бомбардовања савезничке ан-гло-америчке авијације. Једини који га нису убијали, то су били војници Совјетског Савеза. И видите у доба тих страшних злочи-на, у доба тих трагичних дана, мој рад, моја настојања нису била управљена на то да се убија. Не, и по сто пута не! Ја сам хтео да

спасем наш народ и сачувам животе и имовину за нови живот, за бољу будућност у коју сам веровао. Хтео сам да спречим да Немци не воде борбу противу комуниста, јер сам знао до чега ће то довести. Истина је да сам ја својим радом за време окупације настојао да не дође до покоља Београђана и разарања Београда, и да сам тиме допринео да данас државне власти са мање тешкоћа приступају подизању и обнови Београда. *Јер, да није било ТОГ и таквог рада, БеоГрад, а донекле и Србија, изГледали би онако како изгледају неки крајеви Црне Горе, Босне, Луке и Кордуна, а од српскоГ народа остали би само траГови.*

Господо врховне судије, при завршетку излагања мога става према комунистима, подвлачим да се из овога мога отвореног признања јасно види моје држање у току окупације. Ја желим да нагласим да управа града, са мојим знањем, није никада иступала против народноослободилачког покрета. Сви они који су хапшени и стрељани регистровани су као комунисти, чија су имена објављивана у „Пролетеру“, што је мени ишло на штету с обзиром да су били чланови Партије.

Ја никада нисам ништа учинио против Народноослободилачке војске макар да је она била под руководством Комунистичке партије, најмање у оном моменту када је она заједно са војском Совјетског Савеза пошла у ослободилачки рат. Исто тако ни у току истраге а ни оптужба није могла да утврди нешто друго. Ја и сада тврдим да садашњи режим идентификујем са државом, јер је то народна власт, исто онако како сам био позван да браним режиме оних који су по моме схватању радили против интереса и државе. Према изложеном мислим да је довољно доказано какав је мој став био под окупацијом и да се он не може назвати издајом нити ратним злочинима. *Ја сам се против Комунистичке партије оГрешио али онда када сам био на друГој страни и када она није била носилац ни државне безбедности ни народне власти, нити суверености, већ када су носиоци државноГ суверенитета били они који су за непријатеља државе сматрали и Комунистичку партију. Ти разлози и такво схватање руководили су ме не само када сам био управник Града БеоГрада, већ и 13 месеци када сам био шеф државне безбедности. Тиме сам се руководио и на положају шефа државне безбедности, и поред строГе контроле државноГ апарата од стране окупатора али служећи под окупатором ја нисам претпостављао нити радио на томе да то остане тако. Преко 1.200 официра бивше јуГословенске војске који су били под руководством у Српској државној стражи сведоци су тоГа моГа става а сведоци сте и ви који сте били партизани у Србији, да Српска државна стража није била ни политичка ни терористичка организација неГо једино орГанизација ради заштите народа.*

Наставак претреса у 12,45 часова.

Претседник: Наставља се претрес. Наредите да се уведу оптужени. (Уведени су сви оптужени).

Оптужени Јовановићу, наставите са излагањима.

Оптужени Јовановић Драги: Господо врховни судије, то је био мој рад који се инкриминише као рад ратног издајника и злочинца. Али дозволите да напоменем да је у Београду било много првака и других политичких партија који су били познати као антинемачки расположени и као учесници догађаја од 27 марта. Постојала је тенденција са разних страна да се обрачуна и са политичким странкама. Та тенденција појављивала се у разним говорима и чланцима па је било и претњи често баш од људи који су били на одговорним положајима. То је и на претресу утврђено. И тада сам ја од првога дана па све до краја окупације био најодлучнији противник било каквог партиског обрачуна ма према коме од тих првака. Ја то нисам радио као издајник ни као ратни злочинац, нити сам то чинио као немачки слуга, ја сам при томе деловао као патриота. Ја сам, без икакве намере да тиме прибавим себи какво олакшање, био главна сметња да до тога обрачуна дође. Ја се не бојим да ће ме ико демантовати ако тврдим да су живи претставници политичких странака најбољи сведоци да је тај мој став имао успеха. Благодарехи томе ставу спречено је да дође до хапшења и интернирања тих људи. У многим случајевима ја сам био тај који је приликом хапшења тих људи под најтежим околностима интервенисао и спасавао те људе. Ја морам исто тако да констатујем да сам имао тешку борбу и са тенденцијама које су се испољавале против мога става према слободним зидарима које су Немци немилосрдно прогањали. Ти људи то најбоље знају. Сведоци су: Дамњан Бранковић, инж. Смиљанић, др. Новак, инж. Бајаловић и други који су долазили код мене у неколико махова и наилазили на моју предусретљивост да им помогнем. Управа града Београда под мојим руководством није извршила ниједно хапшење политичких људи па било да су били радикали, демократи, јенесовци, републиканци, социјалисте или чланови ма које странке било на крајњој десници или левици. Није управа града вршила хапшење ниједног од тих људи нити их прогањала, не зато што сам ја то радио као издајник него сам деловао патриотски и национално. *Знао сам да ти људи мрзе Немце и да желе да што пре дође слобода, знао сам да је био њихов циљ да што пре до ослобођења дође. Хтео сам и молио Суд да се ти људи приведу као сведоци али то није уважено и међу њима било је много сарадника Недићевих који су били у вези са Дражом Михаиловићем. Моје обећање да спречим утицаје код Немаца да се ти људи интернирају, ја сам то обећање испунио. Исто такав став ја сам и надлежство којим сам руковао за време окупације заузео и према породицама оних политичких људи који су били у емиграцији, без обзира што је тадашња управа града и ја лично често били предмет њихових напада.*

Никоме и никад од њих није учињено нешто нажао, нити је ико од њих узнемираван или хапшен од мојих подручних органа. Напротив ја сам се лично за њих залагао и спасавао их и онда кад се то од Гестапоа радило и не само те породице него нико од оних, који су били познати пре рата као совјетофили и англофили није био гањан од мојих подручних органа. Ја сам их лично спасавао и помагао, мада ми је било познато, да сам од њих по неки пут и грђен. Ја сам им то праштао. Такав исти став имала је управа града под мојим руководством према свима тадашњим разним припадницима савезничких земаља, којих је било у Београду око 3.000. Ја сам такве помагао кад су били у тешким приликама. Они су живи сведоци тога мога става и држања. И због тога сам ја имао тешкоћа од Немаца. Они су долазили к мени и ја сам их увек помагао. Тако исто није било жалбе за поступање према поданицима савезничких држава, који су били војни бегунци или илегално живели у Београду. Безброј интернираца и заробљеника из Грчке или других земаља кад су бежали прихваћен је и легализован, док им се није дала прилика да оду у своју земљу. Управа града Београда, за време моје, није имала никакве тужбе за поступање према савезничким земљама. Ма како било то од Немаца забрањено, мој је рад био контролисан и од бугарске делегације и од немачког Вермахта и од генерала Станчева и од италијанског посланства и од стране мађарског посланства, који су тај мој рад ометали колико год су могли. Ове чињенице познате су и данашњој управи државне безбедности, то су чињенице које су органи који су то радили преживели а и ја сам још жив.

Исто тако и страни непријатељски претставници у Београду нарочито су се обраћали на мене са пуно поверења кад им је што требало. Иако су Немци забрањивали, општо сам са страним посланицима *и са претставништвом Совјетског Савеза све до 21 јуна 1941 Године*. Они су се обраћали на мене као претседника општине за брашно и друге намирнице, што није било на тржишту. Такав случај био је и са претставницима Швајцарске и Турске и других земаља. Ја сам им излазио у сусрет. Међународни Црвени крст, за све време окупације, преко својих претставника, обраћао се непосредно на мене као претседнику општине и са мноштем сарађивао на питању помоћи која је долазила од стране међународног Црвеног крста. *Изношењем ових чињеница ја сам само допунио оно што сам напред изнео; да ја никад ни у једној прилици нисам имао намеру да икоме служим до једино Београду, Београђанима и своме народу. О свему сам Говорио само у најкраћим потезима само на основу чињеница да бих помогао Суду. Нисам улазио у изношење детаља, јер би они могли да личе на моју нескромност и да Говорим само о себи.*

Господо врховне судије, истрага је утврдила мој однос и моју сарадњу са покретом Драже Михаиловића. То је претресено и овде пред Судом поново је било предмет испитивања. Ја сам у почетку ове моје завршне речи поштено изнео психозу народа у Србији,

када се 1941 Дража налазио на Равној Гори. Ја сам од првих дана веровао да је њему намењена улога да буде руководилац у нашој држави. *Није ме на то оправдавао став према комунистима него то да српски народ кад наступи моменат не буде неспреман да преузме дужности које му тај моменат буде наметнуо, а нарочито у односу на усташи и усташку државу.* Због тога сам ја на свима положајима, и као управник града и као претседник београдске општине и као шеф српске државне безбедности, своје органе тим правцем упућивао и водио ствари тако да у томе даном моменту све буде спремно да се одговори задатку, јер сам био уверен да је у осталим деловима земље све било одрођено. То је био разлог што сам ја са Калабићем, Рачићем и Недићем уговорио састанак између Драже Михаиловића и Милана Недића, иако ми је било познато колико је тешкоћа 1942 и 1943 године сам Недић стварао због својих болесних и личних амбиција а под утицајем ЈБотића. Ја нисам то радио ни из какве политичке или личне користи. Ја сам хтео да останем непознат, а да мој рад буде искоришћен за срећу и добробит народа из кога сам поникао, и никакве личне и породичне жртве нису ми биле тешке да их поднесем да би се то остварило. Ако се објективно прими моја завршна реч, истина је да данашња призма има друкчији пламен светлости кроз који треба да се осветли мој рад, али и тада може да се говори о моме раду, само као о раду човека који у једном тешком моменту није правилно схватио светска збивања, а никако као о човеку који је био рођен да буде ратни злочинац. *Поред мога рада у управи Града и у српској државној безбедности ја сам, приморан да говорим и о раду под окупацијом, коме сам се био сав посветио, а то је рад да БеоГраду и БеоГрађанима омогућим да преживе рат и окупацију и дочекају слободу. Страшна оптужба тужиоца не инкриминише битно тај мој рад. Ја треба и морам да говорим о томе, да би Суд стекао праву слику и о целокупној тој мојој делатности. Поред осталих положаја ја сам за време окупације био и на положају претседника београдске општине, који сам положај задржао све до ослобођења, односно све до моје емиГрације. Преузимајући послове београдске општине сматрао сам да у времену рата, нарочито у времену окупације београдска општина треба да буде права народна кућа свих својих Грађана, да им колико год је могуће олакша терет и невоље које собом носи ово страшно време у коме се живело.*

И ја сам се трудио да је тако и водим. Томе сам се послу посветио и имао сам два циља: један, да пружим Грађанима све што је у људској моћи, а на другој страни да сачувам имовину града да не постане плен окупатора.

Издајући непобитне чињенице ја ћу покушати Суду да прикажем како се радило. Ја сам 1941 Године примио ту народну кућу потпуно дезорганизовану, и то пред страхотама које су се пред њу постављале. И само сналажењем њених руководилица моГла се поправити. БеоГрад је унакажен, београдски водовод прекинут

на више од 400 места, а електрична мрежа на више од 500 места, потпуно укинута. Штета од бомбардовања на зградама у износу од 350 милиона предратних динара, Град пола расељен а по рушевинама лешеви на свима странама. То је била трагична слика тоГa Београда. У почетку оставиши без хране и хлеба, помоћи ни са какве стране. У томе моменту нисам мислио да ћу бити издајица и ратни злочинац. Ако се напреГнем да ту варош на смрт осуђену у живот повратим. И 26 маја после даноноћноГ рада, благодарећи конструктивним снаГама свих БеоГрађана почев од обичноГ мануелноГ радника и стручњака, инжењера и чиновника са директорима који су себе несебично жртвовали, Београд је брже оправљен неГo што се могло очекивати. Светлости је било после 78 дана, а трамваји радили исто тако као и водовод да БеоГрад није ниједноГ дана био без воде. Концем месеца маја све је било нормално, снабдевање хлебом преузела општина и њеГа је било. Санитетска служба је била добро орГанизована и свака епидемија била у почетку спречена. Све је то било моје дело, све је то општина требала без ичије помоћи да изврши. И сви они који су тада заједно са мном на томе послу радили, заслужују признање и хвалу, ако не данас, онда сутра у историји БеоГрада.

Тако сам почео а затим како су опасности наилазиле ишао сам отворених очију да бих искупио своју реч коју сам дао да ћу се сав заложити за добро БеоГрада. Знао сам шта значи ратна окупација, знао сам и теškoће на које ће се наићи, знао сам да ће са исхраном бити најтеже и одмах сам пред општину поставио задатак да она преузме снабдевање и преко дирекције за исхрану обезбеди Грађанима најнужније. И ако је ситуација била тешка у земљи и изГледало да се неће пребродити општина беоГрадска је поред свих сметњи које је рат донео Грађанима за све време окупације обезбедила минимум животних потреба за одржавање живота. Поред тоГa ја сам још 5 октобра 1941 Године предвидео да неће бити довољно оГрева па сам настојао да општина беоГрадска предузме и акцију за снабдевање Грађанства и овим потребама.

За време окупације ови су ресторани вршили своју улогу тако лепо да је једно време издавано 10.000 оброка. Лепо кувана храна са парчетом хлеба давала се за 10 динара по obroку. Поред тоГa је општина давала дневно по 3.000 оброка. То је била јединствена орГанизација ове врсте у целој окупираној и неокупираној Европи. Намирнице су набављане без знања и мимо знања окупационих власти а по моме наређењу. Исто тако опет по моме наређењу даване су грађанима потребне количине намирница и других потреба мимо знања и одобрења немачких окупационих власти. Ја сам исто тако припремио да народ не пати од опасности од зиме и под мојим личним надзором општина је секла дрва у околини БеоГрада и давала их по 100 динара по метру сиромашним Грађанима. Додуше то су била слабија врбова дрва. И сва-

ке зиме је подељено између 20 и 25.000 кубних метара онима који су били без дрва. Они који су тада били у Београду знају најбоље колика је то и каква помоћ била. На моју иницијативу благодарећи правилном схватању БеоГрађана деловала је зимска помоћ на целој територији Београда и Србије. Резултати које је постигла ова организација за време окупације прелази 15-20 пута резултате из предратнога доба. Старање о деци и изнемоглим родитељима је такође вршено у великим размерама, нарочито је то старање било велико у дечијем дому у Звечанској улици. То је било једино место где сам долазио за време ових тешких дана. Тих 1.000 малишана су били помагани и васпитавани да не Греше и како треба да раде. И у погледу подизања и одржавања материнства за време окупације много је урађено. За време окупације подигнуто је у Београду прво модерно породилиште са 100 постеља. Али заједно са породилиштем било је и жртава у животу малишана и породиља приликом англо-америкаског напада из ваздуха на Београд на дан 18 априла 1944 Године. Сви трудбеници општине Града Београда били су једнаки. На њих није била примењивана уредба о непоузданим. Ја то нисам дао. Око 7.500 службеника општине Београда било је а да ја нисам познавао никакве разлике међу њима, нарочито што се тиче партиске припадности. Све породице оних у ропству па и партизана биле су добро прихваћене. Од 17 априла 1944 Године Београд и БеоГрађани су морали 20 тешких бомбардовања Англо-американаца да издрже, која по своме разарању нису била ништа мања од онога бомбардовања од 6 априла 1941 Године. Сви БеоГрађани који су овде били лично знају да сам ја остао у Београду и да сам Гледао да се спасавају људи, да се заштити и спасава имовина њихова. Ја сам уверен да нема ниједнога БеоГрађанина који не би казао да је у Београду после сваког бомбардовања омогућен живот, да је он снабдеван водом, да је оправљана канализација која је за време бомбардовања порушена, да је снабдеван хлебом, чак и по најудаљенијим крајевима Београда по периферији.

На другој страни ја сам ставио себи у дужност да сачувам имовину Града Београда да не постане плен окупатора. За сваки ексер који су покушали немачки окупатори да однесу водио сам директно борбу. Са каквим је тешкоћама и личним залагањима то било скопчано то је заиста моје и то ми нико неће одузети али имовина Града Београда је сачувана. И поред тога редовни послови по свима Гранама општинске самоуправе развијали су се такоређи нормално. Општина је испунила у потпуности своје дужности према својим Грађанима.

Господо врховни судије, будите уверени, а и најортодокснији револуционари морају признати да сви нисмо могли у шуму. Шума је често била исувише мала и за оне који су често хтели да спасу своју Главу. Унесите се у доба, у збивања свих тих догађаја па ћете и сами доћи до уверења да је и тако било потребно служити своме народу. Ја молим војног тужиоца који је у току про-

цеса био врло галантан да и ово излагање не схвати као дрскост ни као безочност, како он унапред карактерише одбрану већ као жељу да изношењем чињеница психичких момената, допринесем на макар и погрешним ставом ислеђење пред Судом.

И данас кад одговарам као издајник и ратни злочинац ја се питам да ли је то заиста било могуће да сам ја, на макар и по својме схватању све то радио зато што то служи окупатору или зато што сам заиста себе жртвовао народу... Не знам, али верујем да Господин војни тужилац неће тај рад више крстити, „државни бандитизам“. Ја и данас кад смрти Гледам у очи рањена срца сећам се тога кад сам целоГ себе без предаха ставио у службу своје народу и БеоГраду у данима страдања и верујте није тешко умрети са том вером.

Ја сам уверен да и извршни народни одбор Града БеоГрада који је наследио управу града кад би га запитали како је Драги Јовановић чувао имовину и како је руководио општином, за време окупације лојално би рекао: поштено и часно и у интересу народа а не као издајник. Да тако мора рећи, ако објективност још постоји.

Ја сам изнео у кратким потезима истину и чињенице онакве какве су. Сматрам да је то потребно да се одужим својој савести. Истина је, ту су ми сведоци сарадници, да сам у безброј прилика препоручивао и наређивао да се многе и многе ствари а нарочито храна и материјал крију од окупатора, што је потребно за живот Београђана. Такав рад је омогућио да се одговори свима потребама.

Ја овде тврдим да ниједна немачка окупаторска власт никада није добила ниједну оптужбу, ниједну доставу било против кога од наших Грађана од мене лично и са мојим потписима или и једноГ чиновника мога надлежства. Ту истину, Господо, нико никада не може порећи. А исто тако да никада ниједним мојим личним наређењем нисам имао намеру да помажем немачке окупаторе у њиховом ратном потенцијалу за вођење рата. Напротив, ја сам хтео да Га рушим и ја сам рушио како сам знао и могао.

Господо, моји јавни наступи, Говори, чланци који су објављени ја не знам да имају један став који даје повода јавном тужиоцу да каже да у њима има елемената који претстављају претњу српском народу. Никада ништа није било речено или написано са том тенденцијом и у том циљу. То не само да није у складу са мојим схватањима и осећајима, већ би то било противно и здравој логици. Истина је да сам ја Говорио и писао против револуционарних тежњи комуниста и опасности од таквога рада, али на основу мојих схватања које сам ја већ малопре изнео. Ја сам стално само проповедао да не треба дати могућност окупатору да нас уништи. Заговарао сам ред и мир. Та се бојазан појављује у свима мојим акцијама, али сам веровао у слободу, у нашу независност, у нови живот, а то је значило слом окупатора и завојевача.

Господо судије, пошШено сам изнео у овој својој завршној речи чињенице и околносШи по којима сам радио и која сам мишљења имао када сам Шако радио. Ја нећу да се позивам на разне правне формуле и на обичаје међународноГ права. Ја сам правник и све-Шан сам кад кажем да сам служио своје народу и да имам да одговарам по законима своје земље. Ја само напомињем да је акШ о капиШулацији предвиђао да полициске власШи има да осШану на своје месШу, у земљи. И ви, Господо судије, када судиШе уно-сиШе се у ову сШварносШ, унесите се у оно тешко време у коме сам ја делао, па схватите да је љубав према народу и љубав пре-ма Београду била та која ме је руководила у раду, а никако инте-рес. Ја сам се за све то време окупације осећао као роб и зароб-љеник и врло често са болним увредама од окупатора био сам приморан да прелазим преко тога. Па ипак, у неколико махова, хтео сам да дам оставку и да се повучем. То је управо било у оно време када су се појавиле тенденције да се и за време окупације, под непријатељем, води рачуна о политичким моментима. Ја сам тада отворено рекао Недићу да онај ко под окупацијом ства-ра странку, тај може имати само странку али не и народ. Ја сам на то даље рекао да таквом раду не желим ни да присуству-јем. Мој став према политичким људима, у покретима и стран-кама, а ту су били љотићевци и њихов „Збор“, довољно је познат још од времена пре рата. Тај став није се изменио ниуколико ни за време рата, Шако да није потребан никакав мој накнадни ко-ментар.

Ја сам за цело време окупације имао пред очима само један једини задатак: спасавати народ колико се више може, да се преживи ово тешко време и да не дође до уништења. У тим тренуцима када сам сматрао да више не моГу да останем на положају, мени су долазили БеоГрађани из свих слојева, у Групама и појединачно, и заклињали ме да ништа не одлазим, Ше да пређем преко све-Га, преко свих увреда. Они су од мене тражили да не напустим ни положај управника Града ни положај председника општине, јер су били уверени да ће после моГа одласка на Шај положај доћи политички људи.

Високи суде, то су све чињенице од којих највећи део није био обухваћен ни током истраГе ни током претреса. Ја сам их изнео поштено и искрено. Што се пак тиче дела која се мени стављају на терет, ја сам сада приморан да одГоворим на неке ставове оптуженице, за које сматрам да су потпуно произвољни, тачка а) диспозитива је у првом реду таква.

Истрагом, исказима, позивањем на учеснике у разговорима изме-ђу југословенске и немачке полиције 1938 године јасно је дока-зано да ту нема личне сарадње између мене и немачке полиције, него да су то били званични разговори између Немачке и Југо-славије, да сам ја био у југословенској делегацији по рангу и го-динама најмлађи, да су преговори имали за циљ да се спречи за-гранична дефетистичка акција Павелића и његових терористи-

чких агената. Зар је могуће да ја зато будем суђен? Не верујем, ја очекујем да будем ослобођен као невин за дело из члана 3 тачке 9 Закона о злочинима против народа и државе.

Тачка б) и в) - одговорио сам пред Судом као и приликом ислеђивања и у првом делу ове моје завршне речи. Све је то постављено и ту је ствар на свом месту. Суду је јасно да је преузимање дужности управе Београда под окупацијом имало за једини циљ да се спаси Београд и Београђани и да се спречи да у тада унесређени Београд дођу Павелић и његови људи и преузму улогу коју су имали према Србима у тзв. држави Хрватској. Мени је на првом састанку априла 1941 месни командант Кајзенберг рекао да ако Срби не преузму да санирају прилике и да се старају за ред и мир, ред и мир биће поверени људима из Павелићеве Хрватске. То су чињенице и уз оне које су опште познате да није ништа потребно да додајем у завршној речи на тачку б) и в).

На тачку г) не би се морао освртати у завршној речи, јер је разјашњена у доказном поступку пред Судом и утврђена документима. Али како ова тачка садржи нетачности са политичким тенденцијама морам да поново говорим. Ја сам шеф Српске државне страже постао против своје воље. Разлог је био размимоилажење између Недића и Аћимовића и то по питању односа Аћимовића са Љотићевом СДК. Дошло је до врло затегнутих односа између њих. Како су у то време с једног места Немци подржавали Аћимовића а с друге стране Љотића то је Аћимовић, коме је пребацивана веза са ДМ и његовим покретом, тражио и захтевао од Немаца, знајући моје расположење према ДМ, да примим положај шефа Српске државне страже. На тај начин омогућујем континуитет у раду Српске државне страже о којем је говорио и оптужени Михаиловић. Ја сам поставио услов да ми уредбом обезбеде независност у пословању, да би омогућио тај континуитет, јер сам знао да ће Аћимовић ићи са положаја министра унутрашњих послова. Тек кад сам то постигао ја сам септембра 1942 године примио положај шефа СДС на коме сам остао 13 месеци. За све време док је постојало то надлештво у окупираној Србији било је прилично релативно затишје, комунистичко-партизанске акције биле су минималне. Зато одбијам да сам наређивао да јединице СДС воде борбу против партизана јер их није било.

Напред сам изнео све тврдње из те тачке што су доказане поступком и ислеђивањем пред високим трибуналом и значи да практично није остало ништа што би ми тужба стављала на терет.

У погледу тврдње да сам присуствовао седницама владе заједно са Немцима излази не на основу исказа неГо докумената који је предложила оптужба по списку документ 597 јасно се види да сам ја одбио да присуствујем седницама владе.

Ја сам уверен исто тако да ће се на основу докумената и исказа сведока који је предложила, оптужба, а не ја, тачно утврдити недвосмислено моја одговорност, за кратко време када сам био на положају шефа СДС и управника Града Београда.

Поред осШалоба рекао је и ово: уШврђено је оно шШо сам ја Шако искрено изнео још приликом ислеђивања (да сам ја као одговорни ресорни ш.еф Шражио од подређених мојих органа безбедносЖи за законске, као полициској служби реда и мира безбедносШи да са-чувају ред и мир а увек на основу законских прописа имају пред очима само један циљ да спрече Немце и ГесШапо, да преузму Шу улогу на себе.

Ја никада нисам. сумњао, а смаШрам Шо и за данашњи суд, да они који данас руководе државом нису најбоље и у деШаље обавешШе-ни ја знам да за њих нема ШајносШи како се одвијао Шај рад и ради ШоГа ја Га не износим у својој завршној речи и задржаћу се до у детаље, који су у Шом процесу уШврђени. Ја нисам крив ни за једно дело које ми сШавља опШужница по Шој Шачки на ШереШ. Ја ћу се послужити новом правном Шерминологијом и навести ноторне чињенице да сам ја под окупацијом заиста био руково-дилац и као такав деловао по закону. Нисам наређивао ма шта нити извршавао било какав незаконити акт. Исто Шако нотор-на је чињеница, то су утврдили сведоци оптужбе па чак и Галан-тно признање државноГ Шужниоца да сам за све време окупације спасавао у толикој мери да сам имена мноГих неуГледних забора-вио.

Ја не могу да не изразим моје гнушање и огорчење којим ја осуђу-јем све оне злочине које су чинили немачки окупатори над неви-ним становништвом Србије које је извршено на Бањици и другим логорима. Био сам веома дирнут кад је читана оптужба која је спомињала с тим у вези и моје име, везане уз те грозоте али зах-ваљујући баш самом војном тужиоцу, сведоцима које је оптужба. изнела пред Суд, документима које је оптужба пружила Суду истина је пред Судом тријумфовала. Утврђено је не само да за те злочине не одговарам и да нисам одговоран за њих већ да с њима немам никакве везе. Истина пред светом је изнета и пред Богом и она као таква остаје пред историјом, она остаје и пред овим ви-соким трибуналом.

Докуменат бр. 599 и 607 пружен пред Судом утврђује истину. Затим спомиње документе бр. 133 од 31 октобра и од 19 марта из којих се види да он није тражио да се врше зверства над ухапше-ницима, већ да се спречи и помисао на исте. Тражио је само о раду комисије у лоГору, тражио је само статистичке сумарне преГледе не уносећи ништа личног и субјективноГ.

Затим се позива на документе које је подастро јавни тужилац бр. 617 и 660 те каже да не сумња да ће исти послужити за утврђење личне одговорности коју су расветлили сведоци оптужнице Милутиновић Божидар, Милутиновић Владимир и Ниже-тић Божидар. Ти докази наставља оптужени, нису били потребни мени као тешко оптуженом, можда ни овом суду чији осећај у правду ја не спорим они су потребни историји народа, а да су ти докази дошли заслуга је господина војног тужиоца који ме је тужио." Остаје још једна чињеница која треба да буде објашњена

и да потврди оно моје тврђење да сам за време окупације био роб и син поробљеног народа који се ставио у службу поробљеног народа у једном од најстрашнијих тренутака историје тако су гледали и сами окупатори. Они су осећали да се иза те службе крије једна нарочита нит службе своме народу.

Хапшени су и стрељани они који су руководили као што је 136 шефова безбедности, 180 официра, од којих је 8 стрељано а 37 интернирано. Убијен је и мајор Смуђа. Ухапшено је 14 официра из мога најужег штаба међу којима и мој ађутант Веља Ненадовић, ухапшено је 17 старешина управе града од којих су 7 интернирани а један стрељан. Од три инспектора управе града два су интернирана а један је стрељан. Мој лични секретар ЈБуба Петровић провео је четири месеца у бункеру. Када сам успео да га извадим отишао је у илегалност. Потпретседник општине Паранос био је у логору шест месеци, по мом дубоком уверењу невин. Сви су они саслушани и позвани да терете мене о мојим илегалним везама. Сви похапшени у честим случајевима били су припадници ДМ. Ја нећу да износим детаље. Два пута сам био саслушан и био сам једини коме је одређено место у Ифену где сам био тако рећи интерниран заједно са претседником италијанске владе и претседником француске владе са још 30 интернираца Белгије, Француске и Италије. Ето, такав је био мој однос и моје држање према немачком окупатору.

Потом оптужени Јовановић цитира енглеског романописца Хенрија Хилдија.

На завршетку рекапитулишући излагање ја признајем да у времену мог деловања под окупацијом нисам знао за многе чињенице које сам тек доцније сазнао. Ја сам на комунистички подухват у Србији гледао као на револуционарне тежње Комунистичке партије и био сам уверен да је то посао уверењених и прогањаних и прокажених, али да тај посао доноси патњу и несрећу нашем народу. Ја сам сматрао да тај покрет нема снаге за веће акције. Ја нисам знао за војничке успехе ван граница тадашње Србије. Нисам знао политички замах тога покрета под руководством Комунистичке партије, а нарочито о великом политичком раду и припремама са савезницима а специјално са Совјетским Савезом, из чега се јасно види да је Комунистичка партија била предодређена да одигра одлучујућу улогу у ослобођењу света. Ја нисам знао праву вредност вођства Комунистичке партије као руководиоца у народноослободилачком покрету.

Ја желим да наши народи на томе путу нађу велике могућности за напредак и просперитет. Мени је јасно да сам туђ једној епохи која умире. Ја сам осећао ужасе те умируће епохе. *Револуција ми је рачурила породицу, оштрла жену и деце и све је оштрило у неповраћ.*

Кроз цео живот сам се патио и мучио. Никада нисам живео у изобиљу. На крају, остало је моје намучено и трошно тело са душом скрханом од бола и патње. Ја сам свестан да ми овај високи Суд

суди због тих мојих схватања и грешака. Отворено и поштено сам све изнео. Јавна тужба тражи за мене сурову и строгу казну, мој бранилац правичну казну, а ја очекујем од овога високог Суда доличну, праведну пресуду. *Целог живота радио сам и служио држави и народу. На завршеШку кличем: Живела Србија. Живео Београд, у слободној и правдољубивој ЈуГославији!*

Претседник: Претрес је прекинут и наставља се данас, у 17 часова, када ће сви остали оптужени дати своју реч.

Ово решење Суда присутнима је саопштено и важи као позив.

Друже заставниче, наредите да се изведу оптужени.

(Затим су изведени сви оптужени)

Претрес је прекинут у 13,40 часова.